



Յ Ո Ւ Յ Ա Ն

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՍՏԱՅՎԱԾ ԶԵՌԱԳՐԵՐԻ*

№ 333
ԱԻԵՏԱՐԱՆ

Թերթերը՝ 299:—Պրակները՝ 24, յուրաքանչյուրը 12-ական թերթից, բացի ԺԲ՝ 10, ԺԳ՝ 11 և ԻԴ՝ 16: Զեռագրի սկզբում կա հավելվածական մի պրակ՝ 10 թերթից բաղկացած:—**Մեծությունը՝** 17,2×12,7×4,2 սմ.:—**Նյութը՝** դեղնած բարակ դիմացկուն թուղթ:—**Կազմը՝** կարմիր թավապատ տախտակ, ունի երկու բունիչներ: Զեռագրի կոնակում կան մեծ գլխով չորս գամեր, իսկ մատյանի երեսին էլ մեխված է դեղին մետաղյա մի խաչ, որի կենտրոնում կա խաչված Հիսուսը, իսկ խաչի վրա փորագրված է. «Յշտկ. է Զաթալին և Նետպեքե են. գոյն»: Կազմի չորս անկյուններում էլ մեկական եռանկյուն մետաղ է ամրացված:—**Պահպանակները՝** սկզբում մեկ, իսկ վերջում երկու սպիտակ հաստ թուղթ: Զեռագրի վերջում գտնվող երկրորդ թղթյա պահպանակի վրա հստակ կերպով երևում է, որ մահապես դրա կողքին եղել է շատ հավանաբար մագաղաթյա մի թերթ, որի վրա գոյություն է ունեցել մանր երկաթագրով գրություն: Այս գրության թանաքի տիպը դուրս է եկել պահպանակի վրա: Դժբախտաբար այժմ մագաղաթը չկա, ընկել և կորել է, սակայն գրության հետքը մնացել է թղթի վրա:—**Վիճակը՝** լավ:—**Գրությունը՝** երկայուն:—**Դատարկ թղթերը՝** 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 299ա և 299բ:—**Տողերը՝** 21:—**Գծումները՝** ճշմունքով:—**Գիրը՝** բոլորգիր:—**Ջարդագրություն՝** ձեռագիրը Կաֆայի մանրակարչական դպրոցի հիանալի մի մնուշ է: Ունի ավետարանիչների երեք գեղեցիկ նկարներ (թթ. 12բ, 97բ և 234բ: Չորրորդը կտրված ու հանված է չարագործ մի ձեռքի կողմից), ինչպես նաև շատ սիրուն չորս խորաններ (թթ. 13ա, 98ա, 153ա և 235ա): Օգտագործված գույներն են՝ որդան կարմիրը, ոսկեգույնը, կապույտը, մարմարագույնը և

այլն: Բացի այդ, ձեռագրի սկզբում, հավելվածական պրակում կան տասը կիսախորաններ (թթ. 1բ, 2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ և 10ա), որոնք նկարված են ավելի հասարակ ոճով: Օգտագործված են կապույտ ու կարմիր գույները: Տեքստը Ավետարանի համաբարբառն է: Զեռագրում կա գեղեցիկ մեկական մարդագիր (13ա), կենդանագիր (98ա) և գազանագիր (153ա) և երկու թռչնագիր-ձկնագիր (70բ և 76ա): Կան նաև բազմաթիվ թռչնագրեր, զարդագրեր, լուսանցազարդեր, թռչուններ, խաչեր, ծաղիկներ և զարդեր:—**Գրիչը՝** անհայտ:—**Պատվիրատուն՝** անհայտ:—**Ծաղկողը՝** անհայտ:—**Ժամանակը՝** 1466 թ.:—**Վայրը՝** Կաֆա (Ղրիմ):—**Ծանոթություն՝** սույն արժեքավոր ձեռագիրը Մայր Աթոռը նվեր է ստացել արծ. Տեր Գրիգոր քահանա Տերտեռյանից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՆԱՆՆԵՐ

Թ. 150բ.—Արհմություն մի կարդա, գովություն մի լսե, փառք փրկչին, և յիշատակ գրչիս ամեն:

Թ. 233ա.—Արհմություն մի կարդա, գովություն մի լսե, փառք տուողին, և Աստուծոյ մարդասիրին: Յիշատակ է սա՝ գրչին. ես այլ գրեցի:

Տարտամս յիմաստըս սուրբ գրոց.

Որովք սնալ յարբունս տիոց,

Ահա՛ կարօտ սոցին համոց.

Գտա՛ գրեալ յարարտ հոգւոց:

Ուստի հարեալ սրտիս ի խոց.

Եւ տոչորմանս որ կա յիս բոց,

Զայս արկեմ կաթս ամձրոց.

Ըզձեռահիսս սուրբ գրոց:

Միթե՞ գնացիւք այսոց գետոց.

Իմ գովասացի ծարաւս ոգւոց,

Եւ սփոփեսցի յիւրոց ցաւոց.

Սրբեալ տաճար տեառն անօթոց:

Այսու յուսով լերկս վաստակոց.

Կամ ի յոքունց մէջ ի հոգոց,

Զի արծարծեալ ճրագիս իմ բոց.

Մի խրթնացի յօտար հողմոց:

Թ. 297բ.—Փառք Աստուծոյ ամեն: Փառք ամենասուրբ Երրորդութեանն հար և որդւոյ և հոգւոյն սըրոյ. ամեն:

Որ շնորհօքն աւարտեցաւ եռամբարշ և հոգիազարդ սուրբ անտարանս:

* Ծարումակված «Էջմիածին» ամսագրի 1964 թվականի №№ Ը—Թ-ից, ԺԲ-ից, 1965 թվականի №№ Ը—Ժ-ից, 1968 թվականի № Է-ից, 1970 թվականի №№ Դ—Ե-ից, Ժ-ից, ԺԲ-ից, 1971 թվականի №№ Ե—Ը-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից, 1972 թվականի №№ Ա—Բ-ից, Դ-ից, 1973 թվականի №№ Ա—Գ-ից, Ը-ից, 1974 թվականի №№ Գ-ից, Է—Ը-ից և 1975 թվականի № Ա-ից:

Ձոր է շաղկապեալ սրբոց անտարանշացն ըստ բազմերանգ գունոց. ի մի ոստայն, անկելով հանճար:

Ձոր արուեստակեալ անուշողաց, ծաղկանց. իղեփեցական կազմութեամբ, որ ըստ հոգւոյն. յատկութեան իմանի. օամագան որակութեամբ, գաղափարելով ըստ յոբունց արփիացելոցն դասակցութեանց: Ան ի յարմարումն եկեղեցւոյ յօդի խաղաղութեամբ գրելոյն պատշաճեալ:

Ձի յայնմանէ կատարելութեան, չորս անտարանք ի բազում պատճառէ, նախ զի. չորեքկերպեան կենդանիք՝ մարդ, առիծ, եզն, արծիւ: (Թ. 298ա): Չորս նիւթք աշխարհիս՝ հող, ջուր, օդ և հուր, թշնամիք անհաշտելիք և սիրելիք անքակտելիք: Չորս՝ չորս գիր անուան ամենասուրբ Երրորդութեան՝ Հայր, Որդի, Հոգի: Չորս գետք ելանեն ի դրախտէն՝ Փիտն, Գեհնոն, Տիգրիս և Եփրատէս: Չորս անկիւն և չորս եղջերք սեղանոյն: Չորս թևք սրբոյ խաչին: Չորս առաքինութիւնք հոգւոյ՝ խոհմութիւն, արիութիւն, ողջախոհութիւն և արդարութիւն: Չորս ծագք տիեզերաց՝ արևելք, արևմուտք, հիւսիս և հարաւ: Չորք բանք անտարանքին՝ պատգամ և պատուիրան, սպասնայիս և անտիս: Չորս բանի խաւսի անտարանք՝ հրամանաւ և խրատով, արիւնակով և վկայութեամբ: Եւ այլ բազում պատճառ են յորս գաղափարին չորեքեան անտարանք:

Որոյ ցանկացաւ եղեալ աստուածա (թ. 298բ) - խաւս և անտարքեր սուրբ անտարանքիս, որ գրեցաւ ի Կաֆա ի թվ. հալոց ԶԺԵ (1466 թ.—Ն. Մ.):

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Սկզբի պահպանակի վրա)

Նվեր Տէր Գրիգոր քահանայ Տէրտէրեանին

Տէր Մկրտիչ աւագ քահանայ Չորչութեանին: 1970 թ.:

Թ. 298բ.—915 թ. Փրկչ. 1466 թ. (Թէոդոսիա) (Ղրիմո):

(Վերջին պահպանակի վրա)

Աղօթք վաւան երաշտի.

Տէր Աստուած մեր, որ յաղագս առ քեզ նախանձում լուար Եղիայի մարգարէին ի ժամանակին յայնմիկ և երկնի հրամայեցեր արգելով զանձրև, զի մի տացէ երկիր զպտուղ իւր և դարձեալ յաղագս խնդրոյ նորա ցօղ պտղաբեր պարգևեցեր:

Դու Տէր յամենայնի շարժեալ ի բարեգթութենէ քումմէ՝ անձրև ըստ կամաց քոց պատրաստեցեր ծառանգութեան քում և զբազում մեղս մեր անտես արարեր: Եւ այժմ աղաչենք զքեզ զանձրևս քո առաքելա, որք պէտու ունին և խնդրեն ի քէն: Ուրախ արա՛ զերեսս երկրի յաղագս ժողովրդեան քո և վաւան տղայոց և անասնոց և ամենայն կենդանեաց. որք ակն ունին առ քեզ տալ մոցս կերակուր ի ժամու: Ձի դու ես Տէր Աստուած մեր՝ Աստուած բարերար. և քեզ վայելէ փառք, իշխանութիւն և պատիւ, այժմ և միշտ և յաիտեանս յաիտենից, ամէն:

№ 334

ԱՆԻՏԱՐԱՆ

Թերթերը՝ 302:—**Պրակները՝** 26, յորաքանչյուրը 12-ական թերթից, բացի ԻԶ՝ 5, Ա և Բ՝ 10, Գ՝ 13:—**Մեծութիւնը՝** 20,7×15×6,8 սմ.:—**Նյութը՝** դեղնած դիմացկուն հաստ մագաղաթ:—**Կազմը՝** կապույտ թավշապատ տախտակ, ունի մի բոնիչ, իսկ կազմի երկու երեսներում կան մետաղյա եռանկյուն զարդեր, որոնք ամրացված են չորս անկյուններում:—**Պահպանակներ՝** չունի:—**Վիճակը՝** լավ:—**Գրութիւնը՝** երկպուն:—**Դատարկ թղթերը՝** 1ա, 1բ, 2ա, 3բ, 4ա, 5ա, 6բ, 7բ, 8ա, 9բ, 10բ և 11ա: **Տողերը՝** 21:—**Գծումները՝** ճնշումով:—**Գիրը՝** բոլորգիր: **Զարդագրութիւն՝** մագաղաթյա սույն արժեքավոր ձեռագիրը Սպահանի մանրանկարչական արվեստի շատ գեղեցիկ անուշենից մեկն է: Մատյանն ունի ութ էջ համաբարբառ (2բ, 3ա, 4բ, 5բ, 6ա, 7ա, 8բ և 9ա), չորս էջ ավետարանիչների գեղեցիկ նկարները (11բ, 93բ, 148բ և 236բ) և չորս էջ սիրուն խորաններ (12ա, 94ա, 149ա և 237ա): Բացի այդ ձեռագրում կան մեկական գեղեցիկ հրեշտակագիր (12ա) և մարդագիր (67ա), երկու գազանագրեր (94ա և 149ա) և բազմաթիվ զարդագրեր ու թռչնագրեր: Կան նաև բազմաթիվ սիրուն լուսանցազարդեր, թռչուններ և զարդեր:—**Գրիչը՝** Ստեփանոս քահանա:—**Պատվիրատուն՝** Խոջա Գրիգոր:—**Ծաղկողը՝** անհայտ:—**Ժամանակը՝** 1616 թ.:—**Վայրը՝** անհայտ, սակայն շատ հավանաբար Սպահան:—**Ծանոթութիւն՝** Մայր Աթոռի Զեռագրատունն նվեր է ստացել սույն արժեքավոր ձեռագիրը անծանոթ մի նվիրատուից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

(Բոլոր հիշատակարանները գրված են նոտրգրով):

Թ. 10ա.—(Ո)վ սուրբ անտարանիչ Մատթէոս որ կոչիս երգ կենաց կամ բան ջահից, դու բարեխաւսեալ առ քարոզեալն ի քէն մարդացեալն Աստուած Յիսուս Քրիստոս. զի լուսաւորեցէ զհոգի սուրբ անտարանիս ըստացողին Խօջայ Գրիգորին, և զուգակցին իւրոյ Սողոմէին, և որդոց իւրոյ պարոն Սուքիասին, Մէլիքին, Ոսկանին, և դատերաց իւրոց Դշխունին, և Գուլիխաս Տատումին, և թոռներաց իւրոց Աստուածատուրին, Մալիջան աղին, Յակոբջանին, Սեփուռէ, և այլոցն ամենայնի. զկենդանիսն խաղաղական կենաց պահեցէ անփորձ մնալ ի չարեաց երեւի և աներևոյթ թշնամոյն, և զննջեցեալսն արժանի արասցէ մտից առագաստին լուսոյ. և ինքն արհմեալ եղէցի յանտարանս ամէն. թվմ. ՌԶԲ (1633 թ.—Ն. Մ.) մայիս ԺԵ, արքն Դ. շաբաթ:

(Ծարունակելի)